

ЦАПІВ АЛЛА ОЛЕКСІЇВНА
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри перекладознавства та
прикладної лінгвістики, факультет
іноземної філології
(Херсонський державний університет)

***ПОЕТИКА ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ КОХАНОЇ/КОХАНОГО В
АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ КРІЗЬ ПРИЗМУ
ГЕШТАЛЬТ-АНАЛІЗУ***

Образність як домінуюча властивість поетичного твору завжди знаходилася у центрі уваги досліджень з поетики художнього тексту (Виноградов 1971; Лотман 1964, Якобсон 1975). У когнітивній лінгвістиці (Lakoff 1993; Turner 1998) та її відгалуженні – когнітивній поетиці (Воробйова 2002; Белєхова 2002; Ніконова 2008; Freeman 2005; Tsur 2000) – розроблена когнітивна теорія образності, де уточнено поняття художнього образу та видів і типів словесних образів як його складників, розкрито лінгвокогнітивні механізми їхнього формування й особливості функціонування в художніх текстах різних авторів і літературно-стильових напрямів (Белєхова 2002; Воробей 2011; Димитренко 2000), встановлено концептуальні особливості формування тропів та способів їх реалізації у художньому дискурсі (Бабелюк 2010; Ізотова 2009, Скідан 2007).

Науковий доробок, присвячений вивченню саме словесного поетичного образу, зокрема його еволюції і типології (Белєхова 2002), розкриттю специфіки поетичного синтаксису (Стрільчук 2008; Філіпчик 2000), дослідженню когнітивно-комунікативних особливостей тропеїчних засобів вираження словесних поетичних образів (Маріна 2004; Редька 2009, ; Ярова 2003), поетиці символу та образу (Горчак 2008; Шурма 2008) засвідчує багатогранність словесного поетичного образу як лінгвокогнітивного конструкту, який інкорпорує передконцептуальну, концептуальну та вербальну іпостасі. Як результат і спосіб репрезентації художньої свідомості

й видів поетичного мислення художній образ предметноє важливі знання та уявлення про світ і віддзеркалює зміни в його осмисленні, зумовлені культурно-історичною епохою, менталітетом певного етносу, а також лінгвокультурними, соціокультурними і гендерними чинниками.

У руслі лінгвопоетики увага науковців сфокусована на *стилістичному аспекті* художнього образу, зокрема спектрі його естетичних функцій (Ільїн 1986), функціонально-комунікативних особливостях тропеїчних засобів його вираження, тобто його мовленнєвому оформленні у метафори, метонімії, оксюмори тощо (Арнольд 1981; Пелевіна 1979). У річищі когнітивної парадигми виявлено *концептуальну основу* художнього образу та когнітивні механізми його формування (концептуальне мапування) (Gibbs 1997; Kovesces 2003), способи вербального оформлення словесного поетичного образу (Белєхова 2002; Маріна 2004). Вивчення *лінгвосеміотичного* аспекту зорієнтовано на з'ясування природи словесного образу-символу (Горчак 2008, Н.В. Слухай (Молотаєва) 1995; Шурма 2008). Деякі *лексико-граматичні* особливості словесного поетичного образу, а саме специфіка його синтаксичного оформлення з'ясовані у парадигмі структуралізму (Якобсон 1975). У руслі когнітивної поетики описано функцію займенників у створенні словесних поетичних образів (Петренко 2008), проте вивчення ролі прикметників, дієслів та іменників у формуванні художнього образу не набуло достатнього висвітлення.

Гендерні дослідження набули актуальності наприкінці ХХ – початку ХХІ століття (Агеєва 2008; Кириліна 1999; Мартинюк 2004; Lakoff : 2008), що сприяло появі низки лінгвістичних розвідок, у центрі уваги яких постають певні аспекти мовних гендерних особливостей: фонетичні (Macauley 1978) та граматичні (Holms 1993); специфіка комунікативної поведінки чоловіків і жінок (Fishman 1998), мовно/мовленнєва актуалізація гендеру в публіцистичному (Мартинюк 2004) і художньому дискурсі (Борисенко 2003).

Художній образ Коханої/Коханого віддзеркалює уявлення про маскуліність і фемініність англомовної лінгвокультури. У поетичному

мовленні образного переосмислення зазнають уявлення про відносини між закоханими, сутність жіночого та чоловічого характерів, їх соціальних ролей тощо. Гендер постає наскрізним компонентом поетичного тексту, в якому йдеться про Кохану/Коханого, що актуалізується у гендерних метафорах, гендерних оксюморонах і гендерних символах. Гендерна метафора розуміється як концептуальна метафора, через яку усвідомлюється стереотипне або переосмислене розуміння жіночого та чоловічого начала, їх стосунків і відносин (КОХАНА Є ДОМОГОСПОДАРКА, КОХАНИЙ Є ХАЗЯЇН). У гендерному оксюмороні втілено контрастність, полярність чоловічого та жіночого розуміння стосунків. У гендерних символах відбито сутність активної чоловічої та пасивної жіночої позиції у їхніх стосунках.

Художній образ Коханої/Коханого є кумулятивним, оскільки охоплює низку словесних поетичних образів, втілених у поетичних текстах англomовних авторів XIX та XX століть. Структура концептуального простору художнього образу Коханої/Коханого репрезентована у трьох площинах: універсально-поняттєвій, образно-асоціативній та смислової. Універсально-поняттєва або базисна площина охоплює два шари. Логіко-поняттєвий шар структурований лексичними одиницями, що входять до номінативного поля художнього концепту КОХАНИЙ/КОХАНА (BELOVED). Архетипний шар включає універсальні імплікативні ознаки архетипів, архетипних образів, архетипних символів, які асоціюються з Коханим/Коханою (Белехова 1999). Образно-асоціативна площина художнього образу Коханої/Коханого сформована концептуальними схемами (метафоричними, метонімічними, оксюморонними), що постають результатом розгортання художнього концепту КОХАНА/КОХАНИЙ. Смилова площина концептуального простору художнього образу Коханої/Коханого реконструюється через когнітивний аналіз гендерно переосмислених словесних образів, які втілюють художній образ Коханої/Коханого.

Основою концептуального простору художнього образу Коханої/Коханого слугує універсально-поняттєва або базисна площина, що охоплює два шари: логіко-поняттєвий і архетипний (універсально-смісловий).

Для репрезентації логіко-поняттєвого шару художнього концепту *КОХАНОЇ/КОХАНОГО* виявляємо його складники через словниковий аналіз дефініцій лексичної одиниці *beloved*, що співвідноситься з ім'ям концепту та номінативних одиниць, які входять до його синонімічного/асоціативного ряду. Узагальнення зафіксованих у словниках семантичних ознак, які входять до складу семантичної структури лексичної одиниці *beloved*, уможливорює окреслення номінативного поля художнього концепту *КОХАНА/КОХАНИЙ (BELOVED)*.

Архетипний шар структурований універсальними імплікативними ознаками архетипів, архетипних образів, архетипних символів, що асоціюються з Коханою/Коханим (Белехова 1999). Так, матрицею художнього образу Коханої/Коханого є імплікативні смисли архетипів Аніма/Анімус, архетипних символів інь/ян, міфологем Афродіта/Амур (Аполлон), архетипних образів Адам/Єва, які в подальшому усвідомлюються та втілюються в поетичних текстах англомовних авторів XIX-XX століть, де йдеться про Кохану/Коханого.

Образно-асоціативна площина художнього образу Коханої/Коханого репрезентована концептуальними схемами (метафоричними, метонімічними, оксюморонними), які є результатом розгортання художнього концепту *КОХАНА/КОХАНИЙ*. Конвенційні концептуальні схеми розподіляються на архетипні та стереотипні, де Кохана/Коханий осмислюються у термінах концептів *ГАРМОНІЯ*: "...then **blend** they like green leaves with golden flowers into one beautiful and perfect **whole**" (E. Arnold); *СВІТЛО, ТЕПЛО*: "You must forget the **warmth** he gave, I will forget **the light**" (E. Dickinson); *ЦЕНТР ВСЕСВИТУ*: "And if you seem abstracted, or I miss the heart-tone from your voice, **my world goes wrong**" (E. Wilcox); *БОЖИЙ ДАР/БЛАГОСЛОВІННЯ*: "Come, walk with me, / There's only **thee to bless** my spirit now" (E. Bronte); *КРАСА*: "You are

lovely, your *face* is soft like a *flower in bud* on a mountain croft“ (D.H. Lawrence); ПРИЄМНА БОРОТЬБА: “*I fought with her, she fought with me, and things went on right merrily*” (R. Creeley); ВОЛОДАР: “*My soul lives in my body's house, And you have both the house and her*” (S. Teasdale); ВЛАСНІСТЬ: “*That moment she was mine, mine*” (R. Browning).

Смислову площину концептуального простору художнього образу Коханої/Коханого розуміємо як сукупність смислів, реконструйованих через когнітивний аналіз гендерно переосмислених словесних образів, що формують кумулятивний художній образ Коханої/Коханого.

Смислова площина структурована такими гендерними метафорами: ШЛЮБ Є ВМІСТИЛИЩЕ СТРАЖДАННЯ, ПОШУК ПОРЯТУНКУ, КОХАННЯ: “...it is *Leviathan* and we in it's belly two by two in the *ark of the ache* of it” (D. Levertov); ВІДНОСИНИ З КОХАНИМ Є ТЕМРЯВА: “I married in *the world's black night* .../...I married and *lived unburied*” (L. Zukovsky); КОХАНА/КОХАНИЙ Є СМАК (СОЛОДКИЙ СМАК): “Of his *delicious woman*” (J. Keats). Полярність усвідомлення стосунків чоловіком та жінкою репрезентована гендерними оксюморонами КОХАННЯ ЧОЛОВІКА vs. КОХАННЯ ЖІНКИ: “*love me sweet, with all thou art, feeling, thinking, seeing vs. I will love thee – half year as a man is able*” (E. Browning); ЛІЮЗІЯ vs. РЕАЛЬНІСТЬ: “*This one is entering her teens / Ripe for sentimental scenes / Has picked a gangling unripe male, / Sees herself in bridal veil, / Declares she's not too young to wed, / Informs you pertly you forget / Romeo and Juliet. vs. Do not argue, do not shout; / Remind her how that one turned out*” (O. Nash).

Виявлення лінгвокогнітивних і гендерних особливостей художнього образу Коханої/Коханого в англomовних поетичних текстах XIX-XX століття здійснено нами шляхом гештальт-аналізу. Гештальтний образ Коханої/Коханого постає цілісним, укоріненим у мовній свідомості людини уявленням про якості, ознаки, властивості, притаманні коханій або коханому. Цілісний, гештальтний за своєю сутністю образ об'єктивується в поетичному мовленні через одну або декілька своїх гештальт-якостей (атрибутивну,

субстанційну, процесуальну чи акціональну), виражену певними лексико-граматичними одиницями у словесних образах.

Гештальт-теорія постає однією з найактуальніших у сучасних теоретичних і практичних розвідках з психології, соціології, лінгвістики. Поняття про гештальт було запропоноване М. Вертгеймером на початку ХХ століття для дослідження феномену руху, що уможливило подальше його визначення як будь-якого образу світу, що набуває у свідомості цілісності, тобто гешталту цього образу (Вертгеймер 1945). Австрійський філософ Еренфельс запропонував дослідження цілісності гешталта за допомогою його проєкцій, тобто гештальт-якостей (Еренфельс 1890)]. У лінгвістиці ж ідея про гештальт була впроваджена Дж. Лакоффом у статті “Лінгвістичні гешталти”, де автор подає таке тлумачення цьому поняттю: “Думки, сприйняття, пізнавальні процеси, моторика й мова організовані завдяки одним і тим самим структурам, які я називаю *гештальтами*... Гешталти є одночасно цілісними та аналітичними. Вони складаються із частин, проте не є сукупністю цих частин” (Лакофф 1981 : 359). Тобто, гештальт є цілісною оперативною одиницею свідомості, вже зібраною одиницею, готовим пучком ознак, що мисленнево/ментально об’єднуються в єдине ціле (Морозова О. 2005 : 65). Гештальтний образ є цілісною одиницею, конструктором, пучком, єдиним цілим.

Ідея застосування гештальт-теорії та гештальт-проєкцій предмета в лінгвістичних дослідженнях набула подальшої розробки у працях І.Б. Морозової, підхід якої спирається на розуміння будь-якого лінгвістичного явища як сфокусованого багатовимірного утворення, що відбивається в певних гештальт-якостях і властивостях та не зводиться до їх суми (Морозова 14). У роботі авторка пропонує гештальт-аналіз простого англійського речення XVIII-XX століть у діахронічному зрізі та розглядає кожний аспект структури й функціонування простого англійського речення як виразну проєкцію його цілісного гешталту (там само : 20). При чому, в

контексті монографічного дослідження гештальт-проекція простого речення охоплює особливості його функціонування.

До головних переваг гештальт-аналізу належить можливість якнайповніше та якнайточніше висвітлити сутність і специфіку функціонування будь-якого мовного явища, а застосування гештальт-проекції, у свою чергу, забезпечує досягнення достовірності та повноти опису досліджуваного мовно-мовленнєвого утворення як власне гешталту.

З огляду на те, що високорозвинені структури мають тенденцію до цілісності, вони реалізуються у вигляді чітких моделей. Таке положення уможливорює достовірне відтворення простого речення в англійській мові (Морозова 2010 : 4). Застосування гештальт-аналізу до поетичного тексту дозволяє проникнути в глибинну структуру формування художнього образу, виявити позамовні чинники його формування, визначити притаманні йому лексико-граматичні та гендерні особливості, специфіка яких зумовлена культурно-історичною епохою, зміною художньої свідомості.

У нашому дослідженні гештальтний образ Коханої/Коханого розуміємо як цілісне, укорінене в мовній свідомості людини знання про риси, ознаки, властивості, притаманні Коханій або Коханому. Так, цілісний образ, гештальтний за своєю сутністю, об'єктивується в поетичному мовленні через одну або декілька своїх ознак. Іншими словами, гештальт цілого задається гештальт-якостями, що актуалізуються у мовленні через різні лексико-граматичні одиниці.

У поетичному тексті словесний поетичний образ активізує в читача образ Коханої/Коханого, завдяки втіленню в ньому тієї чи іншої риси, ознаки Коханої/Коханого. Ознака, характеристика або властивість, передається в словесному поетичному образі різними частинами мови: прикметником, дієсловом, іменником.

Відомо, що будь-які явища, події, об'єкти усвідомлюються через виокремлення їх субстанційних, процесуальних (акціональних) чи ад'єктивних властивостей, що у мовленні об'єктивується через різні частини

мови (Кубрякова : 1997). Причому за своїми когнітивними властивостям дієслово відображає та фіксує той фрагмент світу, який сприймається через рубрику процесуальності, тобто способу буття того чи іншого предмета у часі та просторі; іменник відтворює у мовленні явища, об'єкти, специфіка сприйняття яких проходить крізь призму предметності, формує уявлення про об'єкт стосовно його зорових і сенсорних параметрів, чітких фізичних меж стабільних у часі; прикметник фокусує увагу на тому фрагменті світу, сприйняття якого відбувається через виокремлення його окремої ознаки чи якості (Кубрякова : 1997).

Спираючись на ці положення, ми провели лексико-граматичний аналіз номінативних одиниць, що актуалізують ту чи іншу гештальт-якість Коханої/Коханого у словесних поетичних образах. Такі лексико-граматичні одиниці (частини мови) отримують статус гештальт-центру. Залежно від гештальт-центру, вираженого тією чи іншою частиною мови, класифікуємо художні образи на три типи: атрибутивні, субстантивні та акціональні. Гештальт-центром атрибутивних художніх образів постає прикметник, акціональних – дієслово, субстантивних – іменник.

Наприклад, у словесному поетичному образі: “*I never saw so sweet a face*” (Clare FL), – об'єктивується лише атрибутивна гештальт-якість художнього образу Коханої, виражена прикметником *sweet*, що змальовує рису зовнішності Коханої, фокусуючи увагу саме на її миловидності. Натомість, у свідомості читача образ Коханої сприймається цілісно, а не окрема її риса.

Гештальт-якості художнього образу Коханої/Коханого відбиваються через гештальт-проекцію, що можна представити у вигляді кола та його сегментів, які символізують реалізацію тієї чи іншої гештальт-якості.

У поетичному рядку: “*He knows how to thrill me and he thrills me night and day*” (Smith ОВАР : 408), – у семантиці дієслова *thrills* опредметнено знання про відносини з Коханим, його здатність змушувати Кохану тремтіти, відчувати пристрасть. Через лексико-граматичну одиницю,

виражену дієсловом, актуалізується акціональна гештальт-якість Коханого (*thrills*), а саме манера поведінки, дії коханого чоловіка, тобто те, що найбільше в ньому приваблює.

У словесному поетичному образі “*I sat in the dark of your front porch*” (Gluck ОВАР : 994), – темрява, в якій розмірковує лірична героїня, символізує її прагнення, наміри бути разом із чужим чоловіком. Образ-символ темрява (*the dark*) символізує душевну скруту, безвихідь ситуації. Кохана усвідомлює свої стосунки з Коханим як приречені та гіркі. Лексико-граматичною одиницею, що втілює символічний зміст про складні стосунки Коханої та Коханого в словесному поетичному образі є іменник (*the dark*).

Нами здійснено комплексний аналіз типів художніх образів, які ми класифікуємо на атрибутивні, акціональні та субстантивні. Домінування атрибутивного типу художнього образу в ХІХ столітті та акціонального типу художнього образу в ХХ столітті пов’язано із цінностями і соціальними орієнтирами культурно-історичної епохи та гендерним чинником.

Атрибутивний художній образ побудовано метафоричними та метонімічними словесними поетичними образами, в яких об’єктивізації набуває осмислення зовнішності Коханої/Коханого та її/його характеру/емоцій. Семантичний аналіз та етимологічні розвідки з реконструкції внутрішньої форми прикметників (за О.О.Потебнею найближче етимологічне значення слова, його історичний етимон), які виступають гештальт-центром для атрибутивного художнього образу, дозволили з’ясувати мовні чинники їх вживання та виявити гендерну специфіку художнього образу Коханої/ Коханого. Так, у поетичних текстах ХІХ століття численну групу складають прикметники *beautiful, fair, sweet*, через які об’єктивується певне стереотипне бачення ідеальної коханої жінки, зумовлене культурно-історичною епохою та пануючими ідеалами вроди та душевної чистоти. Прикметник *beautiful* походить від іменника *beauty*, основу якого становить корінь – *beau*, запозичений в англійську мову з латинського *bellus*, “приємна, красива, чарівна”, жін. форма *bella*, від якого

походить французьке *belle* – *вродлива, гарна* жінка (Etymological dictionary of modern English). *Bella donna* називали привабливих жінок. Таку саму номінацію отримала рослина *bella donna*, що має дурманний ефект, оскільки їй притаманна властивість запаморочувати розум, думки, спричиняти сильний емоційний підйом. Екстралінгвальні знання про лексему *beautiful* дозволяють з'ясувати позамовні чинники її вживання у поетичних текстах при зображенні зовнішності Коханої.

Внутрішня форма прикметника *fair* свідчить про генерування у ньому двох компонентів значень. Перший компонент пов'язаний із запозиченим в англійську мову скандинавським *fagr*, що означає “*стрункий, у добрій фізичній формі, приємний очам*”, і, у свою чергу, запозичений із санскритського *pajras* “*стрункий, сильний*”, в основі якого лежить спільний індоєвропейський корінь *rak* “*міцний*”. На початку XIV століття прикметник *fair* вживався на позначення *чистої, з незаплямованою душею* людини, а згодом, у XV столітті, “*fair*” називали *легку, струнку, тендітну фігуру та світле, чисте обличчя*. Спільною семою для таких одиниць постає “*легкий, чистий*”. Етимологічний аналіз прикметника *fair* дозволяє усвідомити його сигніфікативне значення, що інкорпорує уявлення про *легкість та стрункість статури* Коханої у поєднанні з її *внутрішньою чистотою*.

Лексична одиниця *sweet* належить до лексико-семантичної групи сенсорних прикметників на позначення смаку. За визначенням тлумачного словника прикметник *sweet* означає “*having the pleasant taste characteristic of sugar or honey*” (Oxford dictionary). Зазначена номінативна одиниця вживається на позначення зовнішності та характеру Коханої/Коханого. У такий спосіб імплікується захоплення об'єктом кохання, бажання виокремити кожну рису та елемент зовнішності.

Натомість, у XX столітті зовнішність Коханої актуалізується через прикметники *blonde, cute, young*, що свідчить про зміну ідеалів щодо Коханої та її стереотипізоване бачення, навіяне шаблонами сучасної краси (наприклад, еталон вроди Мерелін Монро), до прикладу: “*Your hair was*

blonde and you were cute” (K. Koch), “*Love shall be blonder, slimmer, younger*” (W.D. Snodgrass).

У поетичних текстах характер Коханої репрезентовано як мінливий: “*I found April in my arms.../...Gracious, cruel, tender, rowdy /Ever changing, ever true – I love April, I love you*” (O. Nash). Етимологічні розвідки засвідчують, що назва весняного місяця *April* за своєю внутрішньою будовою походить від грецького *Aphrō*, що є пестливим ім’ям грецької богині Афродіти (Etymological dictionary of modern English). Через словесний символ *April* активується міфологема *Aφροδίτα*, імплікативними смислами якої є кохання та краса Коханої. Квітнева пора, як відомо, є досить непостійною, вона змінюється від дощухи, проливної дощу до сонячної та безхмарної погоди, і навпаки. Когнітивною основою словесного поетичного образу є концептуальна амальгама (Л.І.Белєхова : 2011; Воробей : 2011), тобто співіснування смислів міфологеми з імплікативними ознаками мінливості весни (вродлива Кохана з мінливим характером).

Семантичний аналіз словесних поетичних образів, де репрезентовано зовнішність Коханого, засвідчив, що для коханого чоловіка найважливішим є його *внутрішня краса* та вміння зрозуміти жінку: “*You are the rarest soul I ever knew, / Lover of beauty, knightliest and best*” (S. Teasdale).

Акціональний тип художнього образу побудовано параболічними та оксюморонними словесними поетичними образами. У семантиці дієслів, які виступають гештальт-центром, предметнено чуттєвий аспект відносин між Коханим та Коханою, їх обійми, поцілунки, інтимні стосунки (*to kiss, to touch, to fuck*): “*she almost wreathed upon him as they intertwine again, touch again*” (C.K. Williams), “*I spend all my time wanting to fuck you*” (B. Mayer), “*and I kissed you .../ We tasted grapes and tasted lips*” (S. Brown). Це дозволяє усвідомити зміну фокусу у сприйнятті Коханої/Коханого, що прогресує від романтичних до соціально обумовлених та інтимних. Так, від стереотипних уявлень про гендерні стосунки між чоловіком та жінкою, які осмислюються як гармонічні та щасливі/нещасливі в поетичних текстах XIX

століття, вектор спрямовано до переосмислених відносин, зумовлених саме гендерною проблематикою, яка у ХХ столітті набуває актуальності, оскільки гостро постає питання у необхідності руйнації засад патріархального розподілу ролей та паритетності у стосунках між статями, демократичного ставлення до чоловічих і жіночих пріоритетів.

У параболічному образі відбувається перенесення типових, характерних ліній поведінки у стосунках Коханої та Коханого на зміст словесного поетичного образу

Переосмислення відносин між Коханим та Коханою відбувається в тексті Керолін Кізер *“Bitch”* (*“Стерво”*), у параболічному образі: *“It’s just that she remembers how **she came running** / Each evening, when she heard his step;/ How **she lay at his feet and looked up adoringly** / Though **he was absorbed in his paper**;/ Or, **bored with her devotion, ordered her to the kitchen** / Until **he was ready to play**”* (К. Kizer). Пригнічене, жалюгідне позиціонування Коханої у її стосунках з Коханим втілено в словесних поетичних образах *“she came running... she heard his step”* – лише почувши його крок, вона біжить до нього. Кохана зображена як така, що порівнює свою роль з відносинами хазяїна та домашнього улюбленця, характерними рисами поведінки якого є лежати в ногах свого хазяїна, бігти, щоб привітати його: *“How she lay at his feet and looked up adoringly though he was absorbed in his paper”*. У словесному образі *and looked up adoringly though he was absorbed in his paper* через лексичні одиниці *adoringly* та *absorb* (*“захоплюватись”, “обожнювати”, “бути поглинутим”*) втілено контраст у манері поведінки закоханих: Кохана пристрасно дивиться на Коханого, проте той захоплений читанням газети *paper*. У поетичному рядку *“Or, bored with her devotion, ordered her to the kitchen until he was ready to play”* зображено бажання жінки присвятити себе Коханому, бути відданою йому *her devotion* та його зверхнє ставленням до неї, втомленість від її надмірної уваги. Іншими словами, Кохана усвідомлюється як *ДОМАШНЯ УЛЮБЛЕНИЦЯ* Коханого (*BELOVED IS A PET*). У словесному поетичному образі *ordered her to the kitchen* втілено

стереотипні уявлення чоловіків про жіночу роль, яка обмежується домашніми клопотами. Таке ставлення до жінки є віддзеркаленням обмеженої кількості доступних патріархальній жінці суспільних ролей (домогосподарки, дружини), неможливість реалізувати себе більш творчо, у новій іпостасі. Вона для нього *ДОМОГОСПОДАРКА, ДОМАШНЯ УЛЮБЛЕНИЦЯ*, натомість Коханий для неї *ОБОЖНЕННЯ, ГОСПОДАР*.

Зміни у художньому образі Коханого зумовлені саме гендерним чинником, тобто незадоволеністю жінки своїм соціальним положенням. Коханий постає як полігамний, набридливий коханець: “*they make me sick, they make me tired*” (D.Parker), “*So long honey, don't ever come around again, / I'm sick of you & of your friends, you take up all my time*” (B. Mayer), “*I hate them as I hate sex, the man's mouth sealing my mouth, the man's paralyzing body*” (L.Gluck), неспроможний збагнути жінку: “*They hail you as their morning star / Because you are the way you are. / If you return the sentiment, / They'll try to make you different*” (D. Parker).

Гештальт-центром для субстантивного художнього образу виступає іменник, де згорнуті символічні смисли про гендерну специфіку чоловічої та жіночої позиції у стосунках. У поетичному рядку вірша В. Smith “*When my bed get empty, make me feel awful mean and blue ...*”, – лексична одиниця *bed* символізує інтимні відносини між Коханим та Коханою. Пусте ліжко (*bed get empty*) постає символом самотності жінки, яку залишив чоловік й імпліцитно вказує на відсутність коханого в ньому, що спричиняє сум і відчуття жалюгідності (*mean and blue*).

У словесному поетичному образі: “*The room with **double beds, side by side** / One was the **bed of roses**, still made up, / The other the **bed of nails**, all *undone*” (J.D. McClatchy), – символічне значення лексеми *bed* розширюється за допомогою прикметника *double*, через який підсилено значущість потреби коханої людини у житті, де прагнення у поєднанні двох половинок є ключовим. В образі *bed of roses* генеровані два символи: *ліжко* як символ стосунків та *роза* – символ кохання. Словесний образ *bed of roses**

осмислюється як ліжко, де палають пристрасті, натомість номінативна одиниця *bed of nails* символічно позначає стосунки, сповнені чвар, непорозумінь і страждань.

Гендер як наскрізний компонент поетичного тексту втілено у гендерних символах, де згорнуто зміст про гендерні ролі у стосунках, а саме чоловічого домінування та жіночого підкорення і пасивності. Такими символами є *bee* та *flower*.

Так, наприклад, у словесному поетичному образі: “*Your eyes are just like bees, and I feel like a flower*” (M. Swenson), – відбувається символічне переосмислення поведінки бджоли (*bee*), що ґрунтується на усталених знаннях про єство комахи, яка збирає пилок з квітки. За своєю сутністю в природному існуванні бджола та квітка взаємозалежні, оскільки одна слугує джерелом життя для іншої. У контексті кохання бджола та квітка набувають символічного значення і постають символами Коханого та Коханої.

Подальшою перспективою роботи може бути дослідження художнього образу Коханої/Коханого в американській і британській поезії у зіставному аспекті. Розроблена класифікація типів художніх образів сприятиме вивченню поезики ідіостилю окремого поетів. Перспективним убачається застосування гештальт-аналізу для виявлення особливостей поезики інших художніх образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеєва В.П. Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму / В.П. Агеєва. – К. : Факт, 2008. – 320 с.
2. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка : [учебное пособие] / И.В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1981. – 295 с.
3. Бабелюк О.А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу: принципи текстової побудови (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : 10.02.04 “Германські мови” / Оксана Андріївна Бабелюк. – К., 2010. – 456 с.
4. Белехова Л.И. Архетипические словесные образы в современной американской поэзии / Л.И. Белехова // Вісник Київського національного лінгвістичного

- університету. Серія: Філологія. – К. : Вид-во КНЛУ, 1999. – Т. 2. – № 2. – С. 26 – 37.
5. Белехова Л.И. Концептуальная амальгама в словесном образе-метаболе (на материале американской поэзии постмодерна / Л.И. Белехова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. – К. : Вид-во КНЛУ, 2011. – Том 14, №1. – С. 18-25.
 6. Белехова Л.И. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : 10.02.04 “Германські мови” / Лариса Іванівна Белехова. – К., 2002. – 476 с.
 7. Борисенко Н.Д. Гендерний аспект репрезентації персонажного мовлення в англійських драматичних творах кінця ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Наталія Дмитрівна Борисенко. – К., 2003. – 22 с.
 8. Вертгеймер М. Продуктивное мышление: Пер. с англ./Общ. ред. С. Ф. Горбова и В. П. Зинченко. Вступ. ст. В. П. Зинченко. — М.: Прогресс, 1987. — 336 с.
 9. Виноградов В.В. О теории художественной речи / В.В. Виноградов. – М. : Высшая школа, 1971. – 239 с.
 10. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В.В. Виноградов. – М. : Изд-во Академии наук СССР, ОЛЯ, 1963. – 256 с.
 11. Воробей Н.В. Етнокультурна картина світу в афро-американській поезії: лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Н.В. Воробей. – Херсон, 2011. – 260 с.
 12. Воробйова О. П. Когнітивна поетика в Україні: напрями досліджень / О. П. Воробйова // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес: матеріали Міжнар. наук. конф., (Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 24 – 26 листопада 2004 р.). – Чернівці, 2004. – С. 37–38.
 13. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи / О. П. Воробйова // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 18–22.
 14. Воробьева О. П. Вирджиния Вульф в аспекте языковой личности: когнитивный этюд / О. П. Воробьева // Языки и транснациональные проблемы: материалы первой Междунар. научной конф., (Москва, ИЯ РАН, 22 – 24 апреля 2004 г.) / ИЯ РАН, Тамбовский госуниверситет имени Г. Р. Державина, Институт исследования

- и развития литературных процессов в Австрии и в мире (INST, Вена). – М., 2004. – Т. 2. – С. 50–55.
15. Воробьева О. П. Художественная семантика: когнитивный сценарий / О. П. Воробьева // С любовью к языку: [сб. науч. тр. посвящается Е. С. Кубряковой]. – М.; Воронеж : ИЯ РАН, Воронежский гос. ун-т, 2002. – С. 379–384.
 16. Воробьева О. П. Лингвистические аспекты адресованности художественного текста (одноязычная и межъязыковая коммуникация): дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04.(15) / Воробьева Ольга Петровна. – М., 1993. – 322 с.
 17. Горчак Т.Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття: когнітивно-семіотичний аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 “Германські мови” / Тетяна Юріївна Горчак. – К., 2008. – 213 с.
 18. Димитренко Л. В. Когнітивні та лінгвостилістичні особливості поетичного образу (на матеріалі американської поезії ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Л. В. Димитренко. – Одеса, 2000. – 19 с.
 19. Ильин Д.П. Эстетический феномен в поэзии (анализ лирики) / Д.П. Ильин // Контекст 1986. – М. : Наука. – 1987. – С. 108 – 154.
 20. Изотова Н.П. Текстовий концепт ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англomовних біографічних романах ХХ століття: семантико-когнітивний та наративний аспекти : дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Наталя Павлівна Изотова. – К., 2009. – 252 с.
 21. Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты : монография / А.В. Кирилина. – М., 1999. – 190 с.
 22. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е.С.Кубрякова. – М. : Институт языкознания РАН, 1997. – 326 с.
 23. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. – 1981. – № 10 – С. 350 – 368.
 24. Лотман Ю.М. Лекции по структуральной поэтике. Введение, теория стиха / Ю.М. Лотман // Уч. записки Тартуского гос. ун-та. Труды по знаковым системам. – Тарту, 1964. – № 160, Т. 1. – 194 с.
 25. Маріна О.С. Контрастивні тропи і фігури в американській поезії модернізму: лінгвокогнітивний аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Олена Сергіївна Маріна. – К., 2004. – 202 с.

26. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі : монографія / Алла Петрівна Мартинюк. – Харків : Константа, 2004. – 292 с.
27. Морозова И.Б. Применение принципов гештальт-анализа в синтаксических исследованиях (на материале английского языка) / Ирина Борисовна Морозова // Записки з романо-германської філології. – Одеса : Фенікс, 2010. – № 25. – С. 164 – 167.
28. Морозова І.Б. Прагматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт-теорії в сучасній англійській мові : монографія / Ірина Борисівна Морозова. – Одеса : Друкарський дім, 2009. – 284 с.
29. Морозова І.Б. Таксономія елементарних комунікативних одиниць у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Ірина Борисівна Морозова. – Одеса, 2010. – 36 с.
30. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Віра Григорівна Ніконова. – Дніпропетровськ, 2008. – 556 с.
31. Пелевина Н.Ф. Стилистический анализ художественного текста / Н.Ф. Пелевина. – Л. : Просвещение, 1979. – 271 с.
32. Петренко Н.В. Займенник у віршованих текстах американської поезії: когнітивно-семіотичний та лінгвосинергетичний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Н.В. Петренко. – Херсон, 2008. – 20 с.
33. Потебня А.А. Полное собрание трудов: мысль и язык / А.А. Потебня ; [подг. текста Ю.С. Рассказова, О.А. Сычева ; коммент. Ю.С. Рассказова]. – М. : Лабиринт, 1999. – 300 с.
34. Редька І.А. Синестезійна образність поетичного тексту: лінгвокогнітивним аспект (на матеріалі американської жіночої поезії кінця ХІХ – початку ХХІ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Інна Анатоліївна Редька. – Київ, 2009. – 20 с.
35. Скідан О.Г. Контрастивні стилістичні засоби втілення концепту ТВОРЧА ОСОБИСТІТЬ у художніх текстах У.С. Моема : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Ольга Геннадіївна Скідан. – Харків, 2007. – 187с.

36. Слухай (Молотаева) Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології / Н.В.Слухай. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2005. – 167 с.
37. Слухай (Молотаева) Н.В. Художественный образ в зеркале мифа этноса: М. Лермонтов, Т. Шевченко / Н.В. Слухай (Молотаева). – К. : Укрспецмонтажпроект, 1995. – 486 с
38. Стрільчук А. В. Синтаксична організація текстів сучасної американської поезії: когнітивно-семіотичний та синергетичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Стрільчук Антоніна Вікторівна. – К., 2008. – 242 с.
39. Ткачик О.В. Гендерні стереотипи в англomовному фольклорі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О.В. Ткачик. – Київ, 2008. – 204 с.
40. Философский энциклопедический словарь / [ред.-сост. Е.Ф. Губский и др.]. – М. : Инфра, 2003. – 576 с.
41. Філіпчик О.Й. Синтаксичні засоби створення образу (на матеріалі сучасної американської поезії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О.Й. Філіпчик. – Одеса, 2000. – 17 с.
42. Чесноков С.В. Феноменология диалогов в гештальт-теории, математике, логике / С.В. Чесноков. – М. : URSS, 2009. – 160 с.
43. Шкловский В.Б. Потебня // Поэтика : Сборник по теории поэтического языка / В.Б. Шкловский. – Петроград : Изд-во Петроградского университета, 1919. – Т. 2. – С. 141 – 147.
44. Шурма С. Г. Поетика образу та символу в американському готичному оповіданні: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі новелістики Е. По, А. Бірса та Г. Лавкрафта): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Шурма Світлана Григорівна. – К., 2008. – 251 с.
45. Якобсон Р. Лінгвістика і поетика / Р. Якобсон // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів : Літопис. – 1996. – С. 357 – 377.
46. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм: “за” и “против”. – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.
47. Browning E. MR – Browning E. Men's requirements [Електронний ресурс] / E. Browning. – Режим доступу : <http://www.poemhunter.com/poem/a-man-s-requirements/>

48. Fishman P. Conversational insecurity / P. Fishman // *The Feminist Critique of Language: A Reader* / D. Cameron. – Longman : London, 1998. – P. 253 – 260.
49. Fishman P. Conversational insecurity / P. Fishman // *The Feminist Critique of Language: A Reader* / D. Cameron. – Longman : London, 1998. – P. 253 – 260.
50. Fishman P.M. Interaction: The work woman do / P.M. Fishman // *Language, gender and society* / [ed. by B. Throne, Ch. Kramarae, N. Henley]. – Cambridge : Newbury House Publishers, 1983. – P. 89 – 103.
51. Freeman M. Metaphor And Metonymy As Conceptual Mappings / M. Freeman // 6th International Cognitive Linguistics Conference, Sweden, 10 – 16 July, 1999. – Stockholm : Stockholm University Press. – 1999. – P. 58 – 59.
52. Freeman M. Poetry And The Scope Of Metaphor: Toward A Cognitive Theory Of Literature / M. Freeman // *Metaphor And Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective*. – Berlin, N.Y. : Mouton de Gruyter, 2000. – P. 253 – 283.
53. Gibbs R. W. Taking metaphor out of our heads and putting it into the cultural world / R. W. Gibbs // *Metaphor in Cognitive Linguistics: Selected Papers from the Fifth International Cognitive Linguistics Conference* / [ed. by R.W. Gibbs, G.J. Steen]. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. – P. 145 – 166.
http://nbuv.gov.ua/j-pdf/antame_2013_10_5.pdf
54. Holmes J. Women's Talk: The Question of Sociolinguistic Universals / J. Holmes // *Australian Journal of Communication*. – 1993. – 20(3). – P. 125 – 49.
<https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no1-2010/vorobeeva-o-p>
55. Kovecses Z. Metaphor and emotion: language, culture, and body in human feeling (studies in emotion and Social Interaction) / Z. Kovecses. – Cambridge University Press, 2003. – 244 p.
56. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor / G. Lakoff // *Metaphor and Thought* / [ed. by A. Ortony]. – Cambridge University Press, 1993. – P. 202 – 251.
57. Lakoff R. Language and women's place / R. Lakoff. – N.Y. : Harper and Row. – 83 p. / R. Lakoff / reprinted : *Feminist critique of language* / [ed. by D. Cameron]. – L. ; N.Y. : Routledge, 1998. – P. 242 – 252.
58. Macaulay R. The myth of female superiority in language / R. Macaulay // *Journal of Child Language*. 1978. – № 5. – P. 353 – 363.
59. OBAP – *The Oxford Book of American poetry*. – Oxford : Oxford University press, 2006. – 1132 p.
60. Tsur R. Aspects of Cognitive Poetics [Электронный ресурс] / R. Tsur. – 2000. – Режим доступа : <http://www2.bc.edu/~richarad/lcb/fea/tsur/cogpoetics.html>.

61. Turner M. *The Literary Mind: The Origin of Thought and Language* / M. Turner. – N. Y.; Oxford : Oxford University Press, 1998. – 187 p.